The book cover features a complex marbled pattern in shades of brown, tan, and black. The pattern consists of organic, swirling shapes and clusters of small, light-colored circular spots. A central white rectangular label with a thin black border contains the author's name and the title.

Josef Julius Wecksell
DIKTER I URVAL

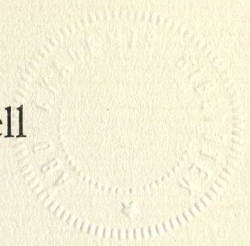
IV
Weck
Arb

I W. Tegner & Kihlendorffs lit. Inst.

Josef Julius Wecksell

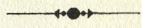
Josef Julius Wecksell

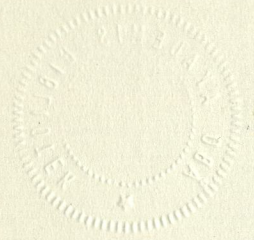
DIKTER

I URVAL

Med inledning av
Karin Allardt Ekelund

Helsingfors 1960
Söderström & C:o Förlagsaktiebolag

INNEHÅLL

Inledning av <i>Karin Allardt Ekelund</i>	5
Har du mod?	17
Näckrosen	18
När och fjärran	20
Serenad	21
Stjärnorna	23
Augustiaftonen	24
Varning	25
Var det en dröm?	26
I en artists album	27
Med sina skönaste sånger	28
Toner	29
Demanten på marssnön	30
Fågeln	31
Toner djupa underbara	33
Den tår för dig jag gjuter	34
Avskedet	35
Hjärtats sång	36
Dvärgens hämnd	38
Serenad till Helmi	40
Marssnön	42
När hjärtats vår har vissnat bort	43
När barn får en sticka i fingret	44
Allt i livet är ej sol	45

Typografi och omslag av
Barbro Svedlin

—•••—
Borgå 1960 Tryckeri- & Tidnings Ab

Vid min älsklings sida	46
För dig jag sjunger	47
När min själ . . .	48
Varna: sjung ej	49
Amors begravning	50
Herre, i kvällens frid	51
Ingen mänska förtvivle	52
Jag har dig kär	53
Vill du komma med mig?	55
Ett sönderslitet hjärta	56
Almqvist. Monolog · Fragment	58
O vart är du flyktad . . .	61
En sorgsen sorgsen sakta musik	62
Jag midnattens barn	63
(enligt Wecksells ursprungliga text)	
Tomma händer	65
På moln stod du	66
Ur sorgspelet Daniel Hjort	67

Dikterna följer i stort sett i kronologisk ordning. Tillkomstdatum har angivits, där det har varit möjligt.

INLEDNING

När den 22-årige Josef Julius Wecksell i december 1860 gav ut sina Valda Ungdomsdikter, stod det klart att en stor diktare höll på att växa fram i Finlands svenska litteratur. Förväntningarna endast stegrades under de två år den unge skalden arbetade på sitt femakters sorgespel Daniel Hjort, som den 26 november 1862 för första gången gick över scenen. Då kämpade diktaren redan en hopplös kamp mot vansinnet som snart hade honom helt i sitt våld. Wecksell har blivit kallad de blodunga årens lyriker, ungdomsdrömmarnas skald. Och mycket av det han gav under sin korta ungdomstid låter oss ana vilken smärtsam förlust vår diktning gjorde, då hans stämma tystnade.

Namnet Wecksell härleder sig från Weckholms socken i Uppland, där skaldens farfar klockaren Johan Wecksell, hans farmor och hans far var födda. Redan vid elva års ålder måste hans far ut och tjäna sitt bröd och slog sig ganska snart på hattmakaryrket. Som gesäll strövade han vida omkring i hemlandet, konditionerade i Helsingfors och Åbo i början av tjugutalet och därefter än i Stockholm, än i Åbo, där han vann burskap 1828.

Hattmakare Johan Wecksell skildras som en handlingskraftig, utåtriktad natur, trägen i sitt arbete, men våldsamt häftig till lynnet. Han hade inte skolbildning, men var musikaliskt anlagd och kulturellt intres-

serad och skydde inga uppoffringar för att hjälpa sin rikt begåvade son framåt.

Skaldens mor Sofia Ulrika Björkelund var av finlandssvensk härstamning, född i Houtskär i åboländska skärgården. Hon var vek och späd och hade en svag kroppskonstitution. Hennes vackra blick lär ha förrätt djup melankoli. Hon hade gått i skola hos Sara Elisabeth Wacklin, var en religiös natur med sympati för Swedenborgs världsåskådning och visade också intresse för poesi och historia. Bland de wecksellska manuskripten finns många barnsliga små dikter tillägnade föräldrarna vid festliga tillfällen i hemmet, en Till min moder redan den 15 maj 1852, en annan Till min goda Pappa den 24 juni samma år.

Sonen Josef Julius, den tredje av elva syskon, föddes den 19 mars 1838. Familjen bodde då i Åbo i en gård vid Brunngatan 10, köpt för medel Wecksells mor hade vid sitt giftermål. Åtta år senare köpte de en ny gård vid Nylandsgatan 5 med Vårdberget i bakgrunden. Här uppe var en vid utsikt över staden med slottet och domkyrkan och Aura å som slingrade sig mot havet. Inne på gården stod en liten tvårumshusbyggnad, där Josef Julius bodde under hela gymnasietiden. Det var inte så många gymnasister som hade eget rum och kamraterna samlade sig ofta hos honom för att läsa dikter, diskutera och debattera.

Det wecksellska hemmet hade en mer kulturell prägel än småborgarhemmen i Åbo över huvud vid den tiden. Detta berodde dels på att där talades en renare svenska än i motsvarande sociala skikt, dels

på inredningen med piano, bokskåp, bord med marmorskiva o.dyl. Livsföringen var dock mycket enkel.

Teatern var familjens stora intresse. Hattmakaren abonnerade ofta en hel loge för familjens räkning. Så snart de kunde läsa affischen fick barnen följa med. Redan vid 12 år hade Josef Julius sin egen teater med pappersdockor och kulisser som han hade klippt och målat och där han improviserade små scener. Han sade själv replikerna, då han förde fram sina skådespelare på scenen. Han var bara sexton år och skolpojke i fjärde klassen i Högre elementarskolan, då hans vådevill Tre friare hade sin urpremiär på en riktig teater.

Vid nio års ålder skrevs Wecksell in i första klassen i Åbo högre elementarskola. Mörne skildrar många episoder ur det dåtida skollivet som visar honom som en god kamrat, modig och frihetsälskande. Men förstådd var han bara av de få som kände honom i grund sådan han var bakom den spotska fasaden, den högt uppdrivna självkänslan. Det hindrade inte att både lärare och kamrater var stolta över honom och i honom såg »skolans skald». Sina diktförsök från skoltiden har Wecksell skrivit in i några häften — Svarta häftet, Spräckliga häftet, Gröna häftet osv. — i kronologisk ordning, men i sina Valda Ungdomsdikter tog han in endast fyra av dessa tidiga dikter. Han förstod att det fanns mycket osmält gods bland dem.

Gymnasistären, från september 1855 till juni 1858, var en tid av stark utveckling för Wecksell och hans diktning. Det rikare kamratlivet, kontakterna med

konstnärer och konststuderande vid Ritskolan i Åbo, de stora diktarna han nu begynte studera, allt gjorde sitt till. Gymnasisterna bildade en stat i staten, det stärkte självkänslan. De hade rätt att bära uniform av mörkblått kläde med blanka knappar prydda med en lyra, så som vi ser på Fredrik Ahlstedts bekanta porträtt av Wecksell från det sista gymnasieåret. De var eftersökta kavaljerer på de offentliga och privata balerna. Wecksell spelade med i spexen på gymnasistsoaréerna och tog aktiv del i den ideella och litterära sidan av kamratlivet. Den sammanhållande kraften var »civitaten» som konventet vanligen kallades.

De två första gymnasiståren skrev Wecksell en typisk Sturm und Drang-poesi, mycket olik den runeberginfluerade skolårslyriken och starkt påverkad av än en, än en annan diktare: Stagnelius, Lidner, Tegnér, Almqvist, ja man finner redan nu enstaka spår av Heine och Schiller. Mörne ger flera exempel på dessa dikter i sitt stora arbete om skalden. Själv offentliggjorde Wecksell endast en av dem, »Werthers tankar i våren», som med sin topelianska rytm visar på det inflytande som under slutet av gymnasieperioden var starkast. Dikten ingick den 18 maj 1858 i Åbo Under rättelser — Wecksell tog dock inte in den i sina Valda Ungdomsdikter. Men han skapade också redan en mer egenartad och självständig lyrik som »Har du mod?», »Fågeln» i den första versionen och »Åbo slott» som befäste hans rykte som skald.

Wecksells lyrik från hösten 1858 växer fram ur en helt annan miljö och andra erfarenheter. Den avspieg-

2. Skaldens far, hattmakare Johan Wecksell

lar stämningar och opinioner i den helsingforsiska studentvärlden, där livet pulserade rikast inom de illegala sammanslutningarna, sedan studentnationerna hade blivit upplösta genom maktbud. Det betydde mycket för Wecksells utveckling och mognad, att han redan det första studentåret kom att tillhöra kretsen kring den legendariske Walfrid Alftan, den idérike studentpolitikern och opinionsbildaren. Frihetslängtan, patriotisk lyftning, stegrat politiskt intresse, stegrad livskänsla över huvud och vidgade vyer möter vi i Wecksells diktning dessa år. Med själ och hjärta gick han upp i studentlivet och blev ofta den som gav uttryck åt studentens stämning vare sig det gällde den konstitutionella krisen våren 1861, sekelminnet av Schillers födelse, avtäckningen av G. A. Wallins — Abdul Walys — minnessten eller helt enkelt en marsmorgon i studenternas Kaisaniemi, »det gamla, men evigt unga».

*Solen börjar skina,
dimman löser sig;
snön den vita, fina,
glänser på var stig.
Talgoxen kvittrar
på en lövlös gren,
vinglasen glittrar
uti solens sken.*

— — —
*Snön i silverknoppar
taket prydnad ger,*

*blixtrar bort och droppar
längs verandan ner.*

— — —
*Solen är mild och hjärtat är sällt,
hoppet är friskt och sorgen på svält.
Kling, klang, guitår!
Stämman upp! nu är det vår.*

Samtidigt börjar en alltmer förenklad form göra sig gällande särskilt i den lyrik som kväller fram ur hans eget innersta kring den obesvarade kärleken till »Helmi». Dessa dikter lever fortfarande sitt skälvande liv och griper oss konstnärligt och rent mänskligt som utflöden ur hans egnaste personlighet — de har också blivit rikt företrädda i detta urval. Nu arbetar Wecksell också i en sista kraftanspanning på Daniel Hjort — ett av de starkaste dramerna i den svenska litteraturen före Strindberg med en banbrytande, demokratisk syn på Finlands folk. Och medan tiden led, steg hans yttersta problem allt hotfullare fram vid synranden. Genom de hundra åren når oss »Jag midnattens barn» som ett skärande skri, en drunknandes nödrop.

På kyrkogårdsterrassen mittemot Lappvikens sjukhus i Helsingfors har åboländska studenter rest ett gravmonument över skalden. Där sitter en liten fågel högt uppe på stenen strax invid korset — fågeln som gymnasisten Wecksell sjöng om och som föregrep skaldens öde. På framsidan av stenen står endast namnet Josef Julius Wecksell, inget födelse- eller döds-

datum. Och så skall det vara. För diktarens namn och verk lever, men vem kan säga när han själv nåddes av förintelsen? Den 28 september 1865 då Lappvikens portar slöt sig bakom honom eller 42 år senare, då den utnötta kroppen lades till vila i jorden.

Senare släktled har kanske bättre än hans egen samtid förstått de djupa disharmonierna, brustenheten i Wecksells väsen. Tonsättare som Sibelius, Järnefelt, Palmgren har satt musik till hans verk och diktare har hyllat honom i oförgängliga strofer. Vi avslutar vår korta inledning med två dikter till J. J. Wecksells minne: Hjalmar Procopés »Dödens fånge» och Elmer Diktonius »Så snabbt du brann».

KARIN ALLARDT EKELUND

DÖDENS FÅNGE

Säg, död, vem tiggde väl om din förskoning
den gången, då du stod och gläntade
på dörren till den unge skaldens boning
och ej slog till — men endast väntade?

Du slog ej till — du släckte blott den gången
ett ljus, åt tusenden till glädje tänt.
Från sångarns läppar rövade du sången,
stal tonen från hans väsens instrument.

Den paus, som följde på de första greppen,
för alltid ändade hans livs bedrift.
Han var en död, fast ej begravningskläppen
till vila honom ringde i hans grift.

Ett utslag, av en osedd domstol skrivet,
åt honom mätte straffets högsta mått:
som dödens fånge satt han hela livet,
försonande ett obegånget brott.

Där kommo tider, kommo år och skiften,
på natt blev morgon och på dag blev kväll.
Men dödens fånge satt i gallergriften,
och evig tystnad rådde i hans cell.

Dock, död — förgäves du och dina vakter
en sångarsjäl i bojer söken slå.
Det strängospel, som stämts av högre makter,
trots er har sina toner kvar ändå.

De dö ej bort, men liksom vattenringar
i glitter vidga sig på solig vik,
de svälla ut, de växa och ta vingar
och klinga med i världens allmusik.

Okallade de äro allestädes,
allsmäktiga i läkedom och tröst —
ty skaldens sång är släkt med allt som glädes,
och allt som snyftar i ett mänskobröst.

SÅ SNABBT DU BRANN

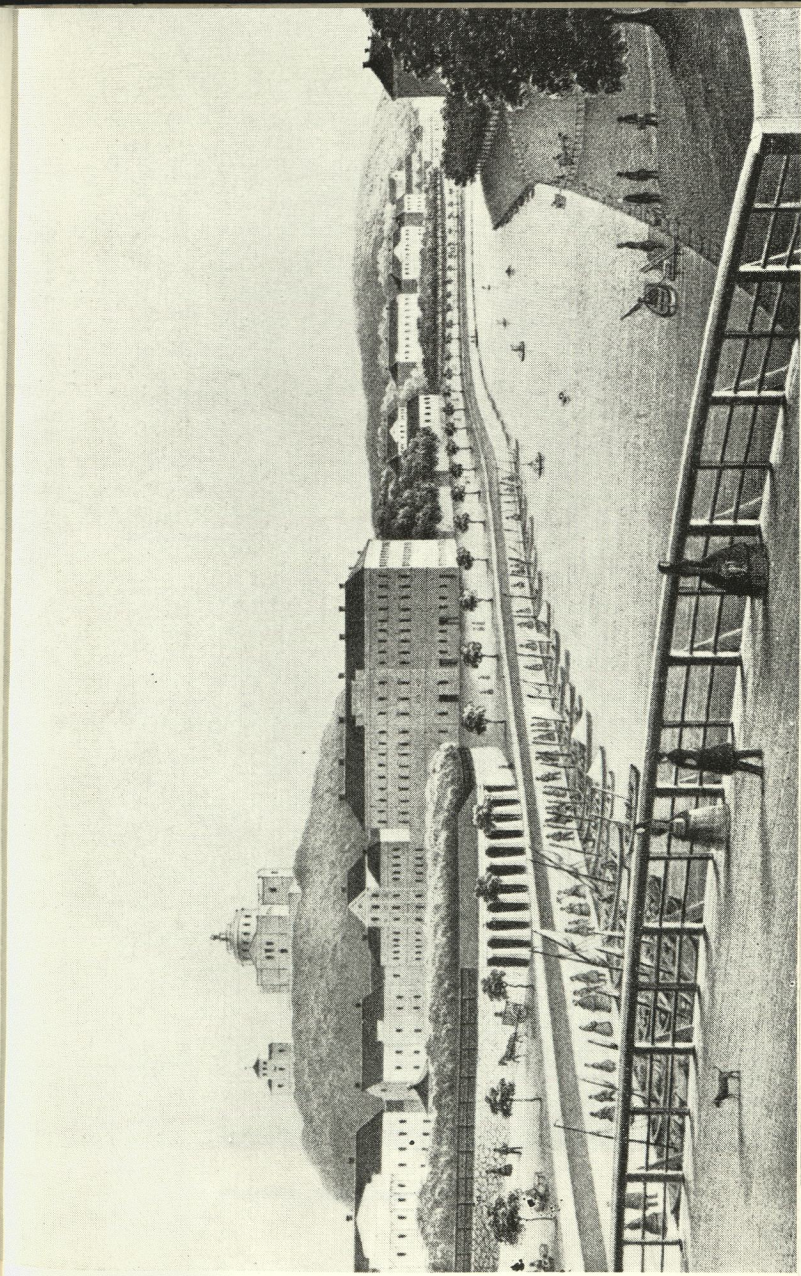
Så brinner skalden:
en enda hetsig låga.
Och eldens välljud
knappt han fatta hinner,
förrn nattens bittra beck
hans mun tilltäpper.

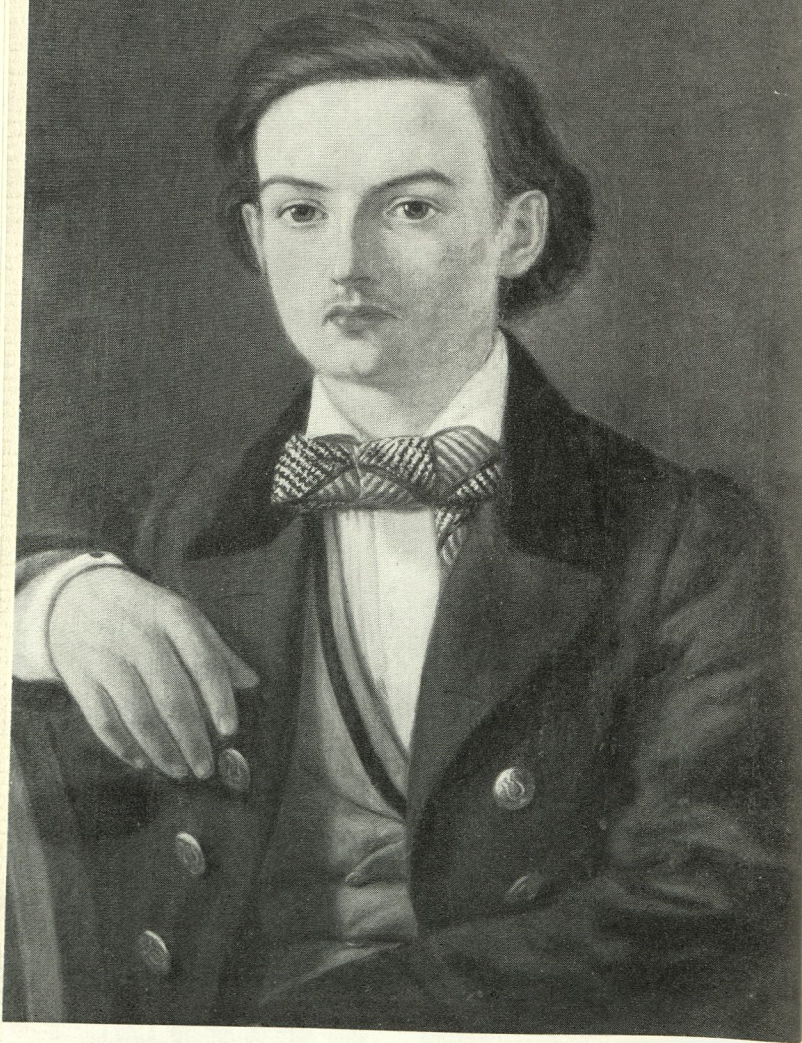
Och timmar rinner,
år, decenniér
i det grå,
det blomlost grå
där monster lurar —
ett isigt andetag;
och slut.

Så snabbt du brann —
men eldens sken och välljud
aldrig slockna kan.
Och bortom skräcken i det grå
och dödens dunster
din blomma oförvissnelig
och dagstänkt ler.

DIKTER I URVAL

3. Fiskarhamnen i Åbo med gymnasiehuset närmast ån

4. J.J. Wecksell som gymnasist

Har du mod?

Har du mod att gå ut i livets strid
och dig hålla där som en man?
Har du mod att ställa dig framom din tid
och dess villor, om du det kan?
Har du mod att offra ditt hjärteblod,
din timliga lycka och fröjd
för sanning och rätt? — då, yngling god
träd in i vår krets förnöjd.

Har du mod att tro på din skönaste dröm
trots det verkligas hånande röst?
Har du mod att som droppen i djupaste ström
söka väg genom klippans bröst?
Då låtom oss svärja ett fostbrödralag
och offra det ande och blod!
Och kraft som kamp få vi nog en dag
om vi äga det sanna mod.

1857

Näckrosen

Gunga lätt på vågen
friska ros.
Gunga.
Se huru böljorna sakta
sakta och varsamt
smeka din kind.

Gunga lätt på vågen
friska ros
gunga
solen sitt guldskimmer strör
ner i din vackra gula kalk
gunga ros
friska ros
ingen din bölja grumlar.

Stormen den svarta kom
kom och i raseri
slet den sönder allt den såg i sin väg
så dog näckens ros. O säg
stygg storm varför mördade du
blyga rosen.

Fråga! du frågar fåfängt.
Liksom du Ödet frågar
varför väl
det störde barnets helga frid
dess uti guld skimrande luftslott
dess glada helga sköna illusioner.
O fråga fråga! du får ej svar.
Ödet är som stenen hårt.

När och fjärran

Emellan oss var skog och sjö
och höga fjäll med evig snö —
och ändå var du mig så när
som himlen för den fromme är.

Ty mellan oss en ängel flög
och jämt med hälsningar han smög
och drömmar om en evig tro
vi närde djupt i själens ro.

Så gingo några år förbi
och åter råkades nu vi.
Hur mycket du förändrad var!
Och jag också, du förebar.

Och mellan oss en öken låg
så lång att ej dess slut jag såg,
och ändå var du mig så när
som graven för en dödssjuk är.

1858

Tr. 1859

Serenad

Slumra min bleknade vän
lugnt i den skymmande natt!
Slumra som rosen så matt
trött efter leken som den!

Medan du slumrar, din kind
rodnar till dagen igen;
natten är skönhetens vän —
slumra min värliga vind!

Stjärnan dig hälsar så öm.
Saliga drömmar allt fler
dansa på strålarna ner.
Slumra min skönaste dröm!

Slumra välsignad min vår!
Tusende fjärilars bön
svävar kring blomman skön,
men endast *en* hon förstår.

Oskuld och ungdom och du
famnad varann på en bädd,
och uti stjärnmantel klädd
natten ser ned på er nu.

Lyckliga natt! nu farväl!
Vagga mig in på din arm,
och från den älskades barm
hämta en suck åt min själ.

Stjärnorna

På den östra himlastranden
står en stjärna silverklar,
fjärran på den västra randen
den sin vän och älskling har.

Fast de från varandra tindra
mer än millioner mil,
inga rymder kunna hindra
gyllne blickens säkra pil.

Ej de veta att de båda
äro mörker blott och stoft —
skönt de i varandra skåda
guld och rosor, ljus och doft.

Tr. 1859

Augustiaftonen

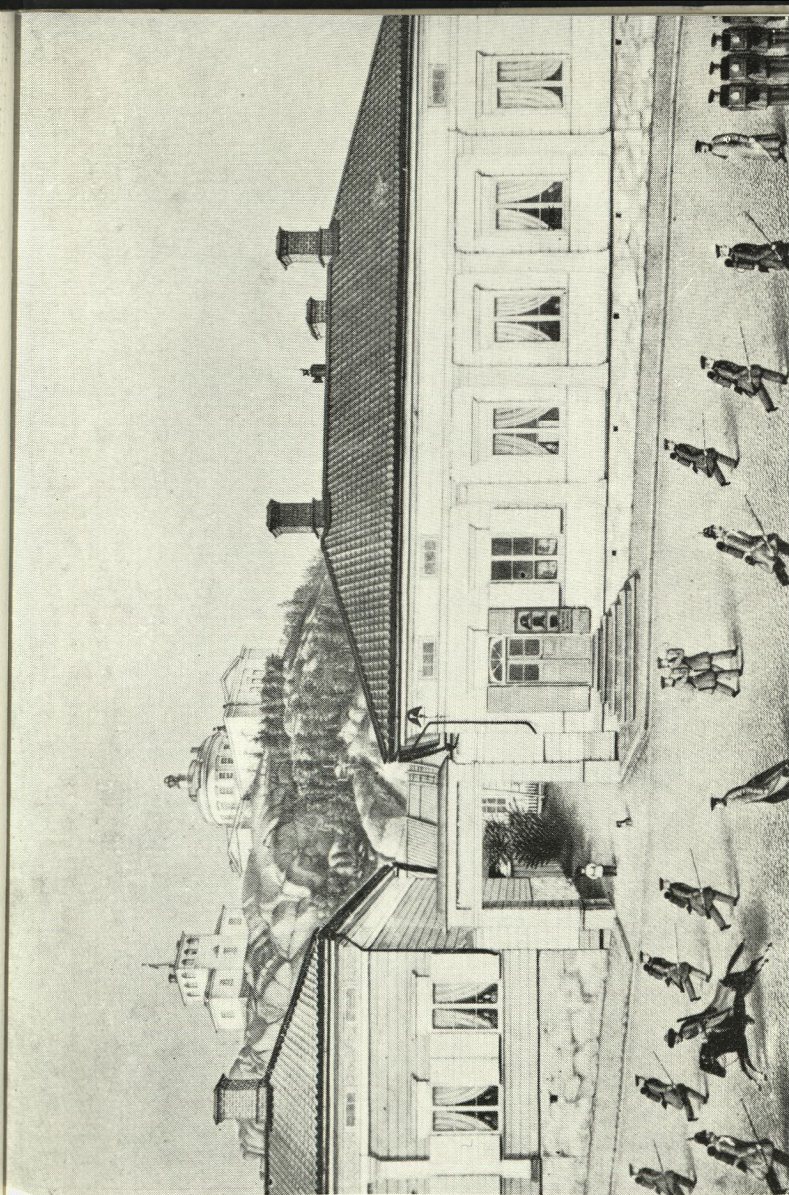
I azur och silver månen går
och glimmar i vikens vatten —
så tyst och tankfull skogen står
och drömmer och susar i natten.

- En julle lätt över vågen far
mot fiskarkojan på näset,
ur jullen klingar en röst så klar
och älvorna lyssna i gräset:

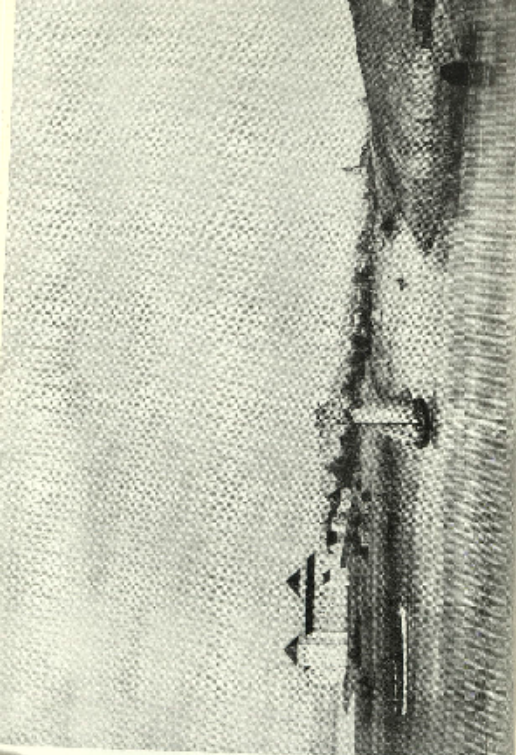
Bliv när oss Herre Jesu Krist!
Din nåd intill oss ile,
ty aftonen är nu kommen visst,
men ljuvt i ditt hägn vi vile!

Och månen log på sin silvertron,
ett ljus upptändes i tjället —
och länge bortdog psalmens ton
i fjärran blånande fjället.

1859

5. Wecksellska gården

6. Åbo slut på 1660-talet

Varning

Lägg yngling handen på ditt bröst —
vad klappar rastlös där?
Det kan bli dina dagars tröst,
en stjärna ljus och skär,
i sovrens dån en ängels röst,
en eternell i lives höst —
lek ej med elden där!

Lägg yngling på ditt bröst din hand,
vad klappar fridlös där?
Det kan bli dig en helvetsbrand
som all din ro förtär,
ett sår som blöder utan band,
en avgrund utan ljus och rad —
lek ej med elden där!

1039

Var det en dröm?

Var det en dröm att ljuvt engång
jag var ditt hjärtas vän?
Jag minns det som en tystnad sång
då strängen darrar än.

Jag minns en törnros av dig skänkt,
en blick så blyg och öm;
jag minns en avskedstår som blänkt —
var allt, var allt en dröm?

En dröm lik sippans liv så kort
uti en vårgrön ängd,
vars fågring hastigt vissnar bort
för nya blommors mängd.

Men mången natt jag hör en röst
vid bittra tårars ström:
göm djupt dess minne i ditt bröst,
det var din bästa dröm!

1859

I en artists album

Mycket finna, än mer spana,
uti allt det högsta ana,
älska mycket, mer förglömma,
gå i livet ut och — drömma,
gudar tjäna, guld försaka,
ge och fordra ej tillbaka,
hjärtat offra, hjärtan vinna,
kyla möta och dock brinna,
äran älska, ej begära,
skapa, bilda, pröva, lära
för ett mål som aldrig hinnes,
för en eftervärld som vinnes
sen dig världen mer ej når:
det är konstnärns lott på jorden.
Endast så odödlig vorden
in till gudarna han går.

1859

Med sina skönaste sånger

Med sina skönaste sånger
uppvakta mig fåglarna små —
men en enda utav dem alla
är tyst och flyr mot det blå.

Sina ljuvaste dofter bjuda
de rodnande rosor i vår —
en enda sluter stilla
sin krona kring en tår.

Najaderna blicka ur källan:
Kom läska vår älskling dig!
En enda dyker sorgsen
i djupet unnan mig.

1859

Toner

Mitt bröst är tungt av suckar,
min själ är av sånger full
och mitt öga av löjen och tårar
du älskade för din skull.

Och dagen är mild och ljuvlig
och himlen av solljus full
och fåglarna kyssas och sjunga
du älskade för din skull.

Och natten är rusig av drömmar
som himlen av flammande gull
och mitt hjärta det gläds och förblöder
du älskade för din skull.

1860

Demanten på marssnön

På drivans snö där glimmar
en diamant så klar.
Ej fanns en tår, en pärla
som högre skimrat har.

Utav en hemlig längtan
hon blänker himmelskt så;
hon blickar emot solen
där skön den ses uppgå.

Vid foten av dess stråle
tillbedjande hon står
och kysser den i kärlek
och smälter i en tår.

O sköna lott att älska,
det högsta livet ter,
att stråla i dess solblick
och dö när skönst den ler.

1860

Fågeln

Där sitter en liten fågel
på havets vilda strand.
Långt borta uppgår solen
i gyllene morgonland.

Där vinkar emellan rosor
en port av rubiner och gull.
Det växer i fågelns hjärta
en lust så längtansfull.

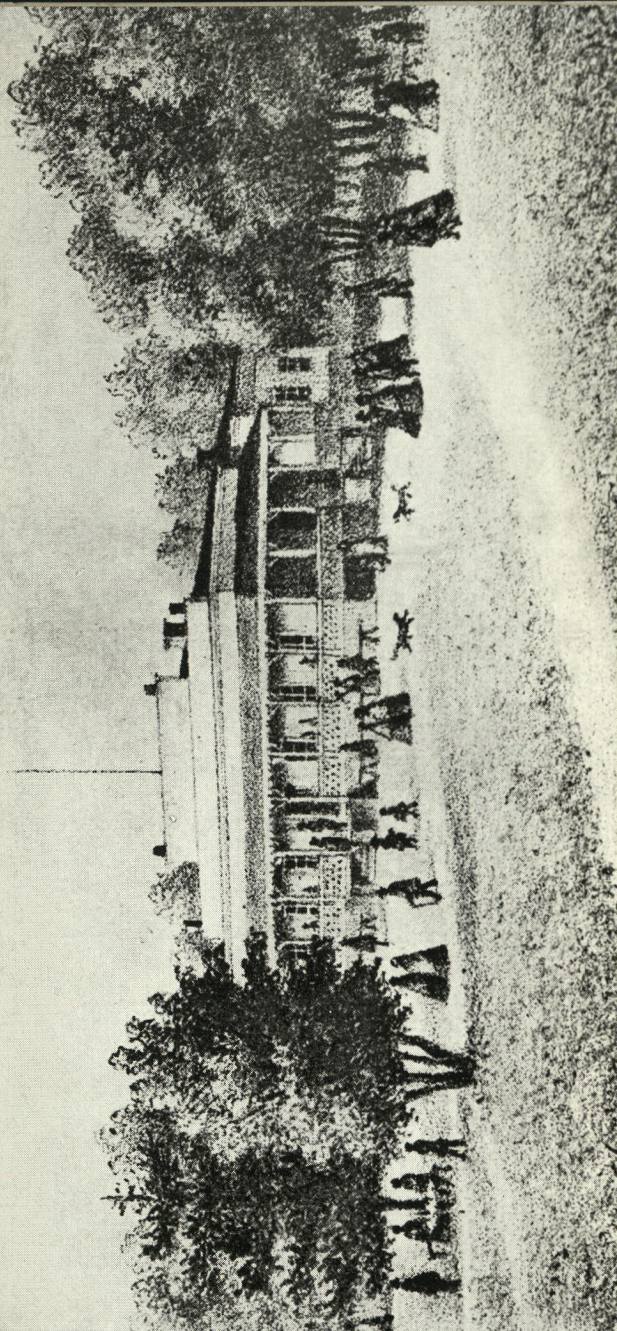
Han flyger mot morgonrodnan,
skön vinkar dess purpurkust;
han flaxar med svaga vingar,
han sjunger med mäktig lust.

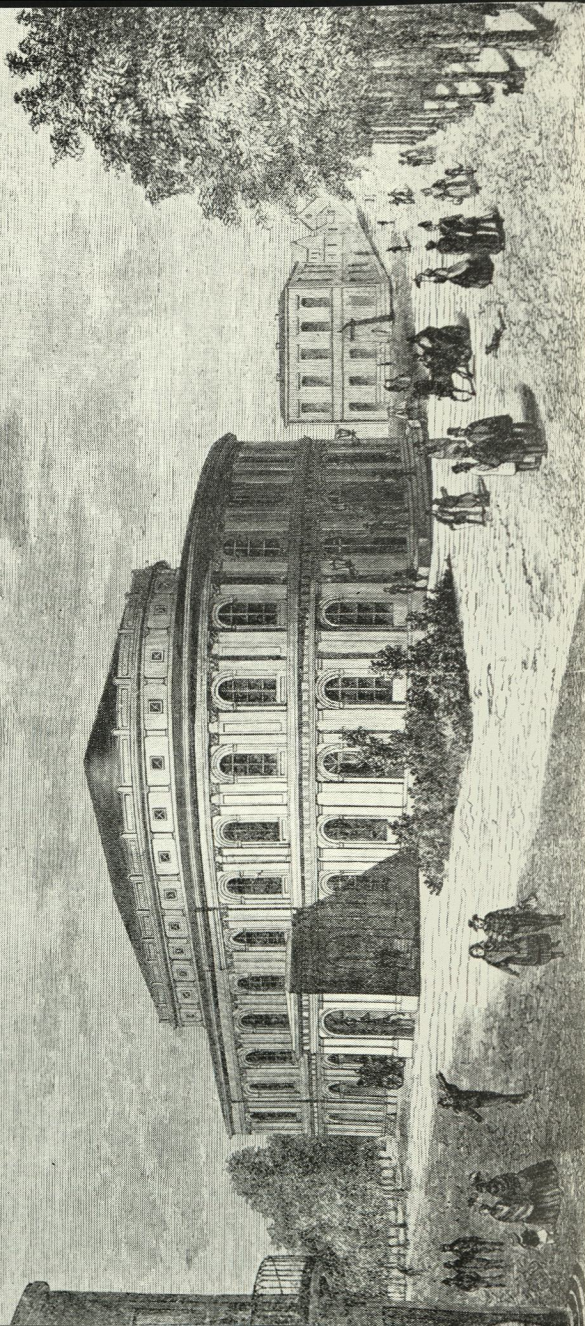
Allt längre, allt längre han ilar,
han skådar bakom sig ej mer,
tills vart han vänder blicken
blott öde vatten han ser.

Han flyger tills vingen brister,
han sjunker i böljande hav —
och aftonen ler i rosor
och stjärnan i guld på hans grav.

1858

Tr. 1860

Till Helmi

Toner djupa underbara
i mitt hjärta länge slumrat.
För en blick ur dina ögon
till odödligt liv de väcktes;

några till en evig smärta,
andra till odödlig glädje.
Halvt i löjen, halvt i tårar
mellan dem min ande svävar.

Tr. 1860

Till Helmi

Den tår för dig jag gjuter
är bitter och ljuv ändå —
det bittra är mitt hjärta,
det ljuva din blick den blå.

Tr. 1860

Avskedet

»Godnatt, du goda flicka!
Godnatt ännu engång,
jag måste gå, det skymmer
och vägen är så lång.»

»Godnatt, du goda gosse —
men glöm dock något kvar,
så har du skäl att komma
igen om några dar.»

Han gick, hon honom lyste
med lampan i sin hand;
så mörk var mörka locken,
så röd var kindens brand.

»Godnatt!» — »godnatt!» de sade,
förstulet blicken brann —
och båda något glömde
för evigt hos varann.

Tr. 1860

Hjärtats sång

Hjärtat har ingen ro,
hjärtat törs intet tro,
klappar i oro blott —
vem har dess suck förstått?

Drömmer — dess dröm är strid,
vaknar — och får ej frid,
brister — och kan ej dö,
lågar i is och snö.

Hoppas — och gäckas jämt,
tvivlar — och av ett skämt
lugnas — för att igen
klappa dess värre än.

Strålande öga blå,
varföre stråla så,
tjusande leende,
varför så himmelskt le?

Evigt du tog min ro,
hjärtat törs intet tro,
ett blott det säkert vet —
kärlekens evighet.

Tr. 1860

Dvärgens hämnd

Det står en dvärg i bergets natt.
Han hamrar och smider på guldets skatt.
Det glöder, det vitnar på gnistrande håll.
Han hånler och sjunger med röst så gäll:

Från sol och värme och blommor och träd
oss mänskorna drivit i bergen ned.
Vi hata den stolta, den rovlystna ätt,
vi hava ett tärande gift dem berett.

Vi smida i fjällen det flammande guld,
som mänskan fördärvar och störtar i skuld.
Vi hava i vilda, stupande schakt
försåtligt skymtande ned det lagt.

Vi ge det en glans så underbar,
som människans hjärta allsmäktigt drar,
hon störtar efter dess granna glöd
från sol och himmel till natt och död.

Det faller svärdet ur hjältens hand,
det bryter ed och förräder land,
förgiftar kärlekens rosenband
och skapar stöld vid Guds altarrand.

Det dödar oskuld i tärnans barm
och gör sen själen på tro så arm.
Det bräcker ynglingens glada mod
och sprider is i hans varma blod.

O, glimma metall i gnistrande prakt!
Du hatets hammare, dåna med makt!
Fördärvad människors ätt förgår,
och jorden åter engång blir vår!

Tr. 1861

Serenad till Helmi

Fjäriln på rosen drömmer,
stjärnorna milda le,
flickan i kudden gömmer
lockarne.

O! den som finge
lätt som en stråle gå,
nog vart jag ginge
visste jag då.

Till dig, hur lätt du drömde,
omärkt jag smög min gång,
bland dina blommor gömde
in en sång.

Skulle betrakta
stilla min väna vän,
kysste dig sakta,
flydde igen.

Stjärnan i natten brinner,
månen ur guldmoln lyss,

sången allen dig hinner,
sångarns kyss.
Vagga på vågor,
tonernas vågor du!
Himlar och lågor
omge dig nu!

Tr. 1861

Marssnön

Den svala snön där ute faller
och täcker marken mer och mer,
de lägga sig de vita stjärnor
i varv på varv längs jorden ner.

Håll slutet än o vår ditt öga,
sov gott i blid och vänlig snö —
dess mäktigare skall du blomma,
dess rikare skall sen du dö.

Tr. 1861

När hjärtats vår har vissnat bort

När hjärtats vår har vissnat bort,
vår ungdomskärlek rik och varm,
hur tomt blir livet innan kort
och världen tycks så mörk och arm.

Vår enda fröjd är minnas få
hur ljuvt vi älskade engång
och läsa om från tider då
ett gammalt brev, en bortglömd sång.

Och själva saknan sakna vi.
Vårt kval vi ville gråta bort;
men allt far ögat kallt förbi —
det skymmer blott, förbliver torrt.

Tr. 1861

När barn få en sticka i fingret

När barn få en sticka i fingret
de skrika tills trötta de bli,
får en yngling en flicka i hjärtat
strax skriker han — poesi.

Och skrattar hon, jord och himmel
han svärtar med gallbittert bläck —
där stå nu jord och himmel
så mörka som i en säck.

För ett fnurr av en liten näbba
är hela världen på tok.
Väl, om det ej blir värre
därav än en dålig bok!

Tr. 1861

Allt i livet är ej sol

Allt i livet är ej sol,
allt i livet är ej natt,
som en morgonskymning klarnar
allt omkring oss småningom.

Allt i livet är ej vår,
allt i livet vinter ej,
lev i kärlek — allt försmälter
i en solomstrålad tår.

Sök ej i det högsta allt,
i det lägsta bor ock Gud —
under jorden ligger graven
är dock salighetens dörr.

1861

Vid min älsklings sida

Vid min älsklings sida vill jag
drömma att jag sitter här,
rår ej för dock att mitt hjärta
tysta kval i djupet bär.

Drömma vill jag att hon frågar
om mitt dystra löje då.
Himmelskt huld och ljuv hon lyssnar.
Med en kyss jag svarar då:

Därför att i vida världen
du allen är sann och öm —
och dock är du blott en skugga
såsom denna dikt en dröm.

För dig jag sjunger

För dig jag sjunger, om jag äger kvar
en ton som mild och klangfull än sig rör.
För dig som mer än all min kärlek har,
för dig som salighet och frid tillhör.

Jag söker i min andes mörka vrår,
om ingen pärla finns bevarad än,
som vore värd att få ditt blonda hår
besmycka . . .

När min själ . . .

När min själ i strid och smärta
flammande i lågor glödde,
fullt av toner var mitt hjärta
och en sång var känsla födde.

1861

48

9. Ur manuskriptet till Daniel Hjort

Stående scenen

De förre. Daniel Hjorth (aktörkonung)

Daniel Hjorth

Skall jag till hennes fader falla. ²Träga
Hvad kärlek blott kan säga. Tygt, how bet.

Sigrid (märkande tilltänks)

Hvad är det, dessa proppar?

Daniel Hjorth

Uk! Han ser det.

Sigrid (taget ^{helt plösslut} den)

Till mig? - jag kanack denna stid. O Gud
Jag anar hvad du inackiller . . .

Daniel Hjorth (stortands fram)

Sigrid!

Sigrid (hormannande net)

Uk! här? mi skickat detta? Hanna! Rigt!

Hvad är som gifvit skid till denna steg

~~Uk! Daniel Hjorth mot stund blåtarna salda?~~

Daniel Hjorth

Jag midnattens barn, jag ärens barn!

Hvarför har jag ~~blifvit född?~~ född blifvit?

Da stormande våg (det bristandes flax)

Ho Mer lyckas har ~~ändas~~ ^{ändas} ~~flaxen~~ gifvit.

Tu jag tykann haft och jag har den förstort,

Jag har bedt till Gud och han har mig bedt

Och jag konann förpöndt

Och han mig förpöndt,

Men mer g' i jordens djup mig förpöndt.

~~Men jag för i jordens~~

~~djup mig förpöndt~~

~~Jag ilas i jordens~~

~~djup mig förpöndt~~

G' i jordens djup mig förpöndt

O Gud, min Gud gif mig nåd!

O Gud, min Gud gif mig nåd

For Jesu Christi skull,

For Jesu Christi skull.

Det skall g' mig lemnas i djupens värld

Tatt nu han mig hårdt ~~tröskat~~ ^{tröskat}.

~~Men nu jag har till tillförlitligt nåd~~

Det skall mig g' låta till konann bli såld,

Det blod har för mig på oss fallet.

Det helige Gud, räddfar dig Gud!

Det är icke stor blod i årens Gud,

Det i i daggen som flummar

Och i stulen, som strömmar

Skildt från mulen ~~och~~ ^{och} molnen, ^{i morgonens ~~lumen~~ ^{lumen}}

O Gud, min Gud gif mig nåd!

O Gud, min Gud, gif mig nåd

For Jesu Christi skull

For Jesu Christi skull.

Varna: sjung ej

Skall jag tiga?

Bed så gärna

upp ej stiga

kvällens stjärna.

Låt i sånger

mig förbrinna,

utan ånger

skall jag svinna.

...

Som kristalln i

morgonstunden

stofflös falln i

blomsterlunden

sången sänker

sig till jorden,

himlen blänker

genom orden.

1861

Amors begravning

Här är graven där vi nu begrava
kärleken, den bleka döda pilten.
Vackert ha vi honom svept i siden
rosenrött och vitt musslin och blommor,
fäst en myrtenkrans omkring hans huvud,
lagt en lagerkvist uti hans händer,
Heines Buch der Lieder under kudden,
gömt hans båge undan längst vid foten,
att ej skälmen om han skulle vakna,
hastigt, bäst vi gråta omkring graven,
genomborrar oss på nytt och skrattar,
att med död på lek han så oss narrat.

Herre, i kvällens frid . . .

Herre, i kvällens frid
kom bliv mig när
låt mig från lust och strid
somna, dig kär.
Se, hela himlen du
klär uti stjärneglans,
se hela jorden nu
slumrar, en blomsterkrans.
.....
Herre, när morgon blid
vaknar igen,
låt mig din nåd och frid
äga då än.

Ingen mänska förtvivle . . .

Ingen mänska förtvivle.
Var en sin genius följe.
Var och en äger en kraft
ensam ursprunglig för sig.
Den är ditt värde, din nåd.
I motgången prövas dess äkthet.
Sovras med den! I den
hjälp dig Gud med dig själv.

Jag har dig kär

Jag har dig kär, över allting kär,
du mer än himmel och jord mig är;
var min bana går
du framför mig står,
om du är mig när
om du fjärran är,
o du är mig kär, över allting kär.

Du är mig kär, över allting kär,
och himmelsk glans du kring pannan bär,
om du helig satt
över sky och natt
ibland änglars här,
hann min sång dig där;
O du är mig kär, över allting kär.

Du är mig kär, över allting kär;
ja om lagd du vore i jorden här,
o jag smög dit ned
ifrån gröna träd
ifrån sol och vår
ifrån fröjd och tår
för att dö hos dig, för att bli hos dig.

Du är mig kär, över allting kär,
min högsta fröjd som mitt kval du är.

Dina ögon blå
o hur le de så?
I dess himlar där
all min himmel är;
o du är mig kär, över allting kär.

Det ej glömska finns, ingen död nu mer,
sen du allt mig blev, sen jag dig blott ser.

Blott en kort sekund
vid din rosenmund
blott en blick av dig
gör odödig mig:
Kom och lev med mig, låt mig dö med dig!

Vill du komma med mig?

Vill du komma med mig i den grönskande skog,
o där ingen, där ingen oss ser?
Hörde du, hörde du, huru fågeln han slog
långt i skogen; han också dig ber.

Vill du sitta med mig i den skuggande lund,
vill du ljuvt åt min arm dig förtro?
Kom o kom, i den tysta, den skymmande stund,
när all jorden hon vilar i ro.

När all jorden i stjärneglans vilar i ro
låt oss sitta och språka förtroligt;
när all jorden i stjärneglans vilar i ro
och blott hjärtat det klappar oroligt.

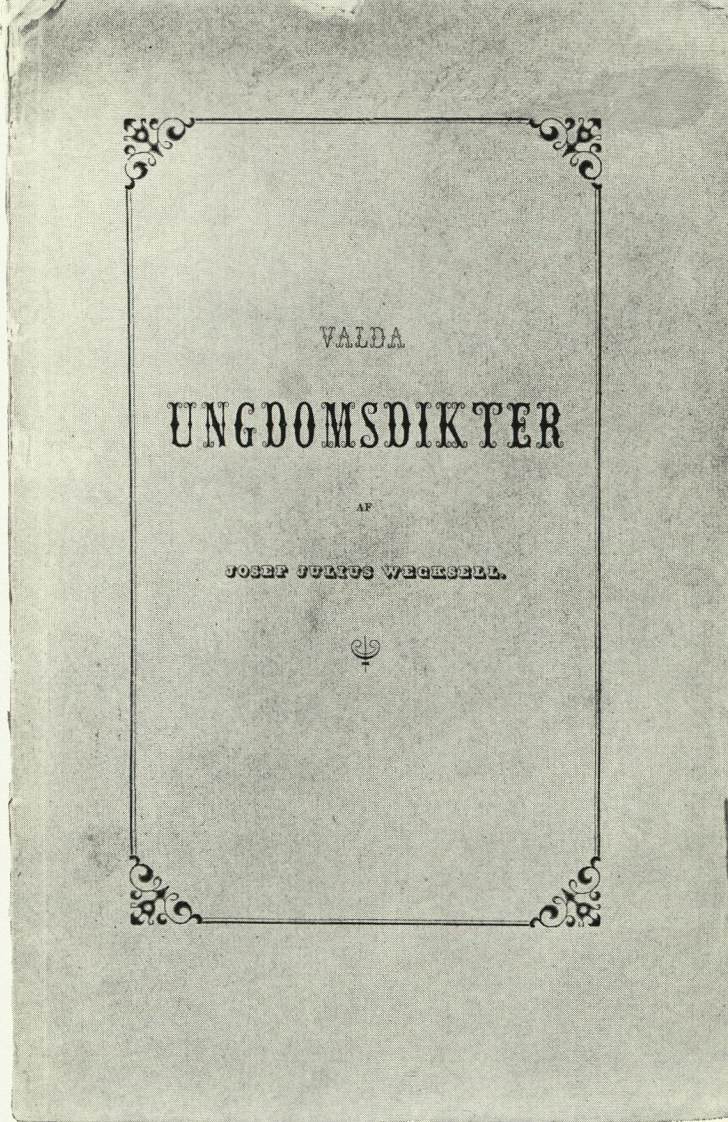
Ett sönderslitet hjärta

Ett sönderslitet hjärta,
förstår du vad det är,
ett hjärta i själva sin knoppning
rivet i sär?

O Gud skall detta hjärta
få nånsin tillbaka sin vår!
Skall nånsin det få gjuta
en fridfull smärtas tår?

O Gud, förbittrad och plågad
jag djupt vanhelgat det liv
som du gav mig till ljus och kärlek,
ej till synder, hat och kiv.

Skall jag vissna och bortfalla
som en fruktlös murken gren,
som ej ville då den kunde
slå ut i blomning ren?

DANIEL HJORT.

Sorgespel

af

JOSEF JULIUS WECKSELL.

HELSINGFORS,
G. W. Edlunds förlag.

1863.

Skall det bli mitt bittra öde
— att det rättvist är jag vet —
dock Herre du kan upprätta
den djupaste uselhet.

O hur vill jag för dig leva!
Ägna allt mitt liv åt dig!
O Gud som oss älskar, oss älskar
förskona, upprätta mig!

1862

Almqvist

Monolog. Fragment.

Att våga eller icke är det första,
att lyckas eller icke är det andra,
och däremellan ligger handlingen.
I handling ligger livets makt, all lycka,
all ära och all rikedom. Blott den
bevisar att vi finnas. Vad är tänka?
Ett embryo till liv. — Vad samvetskval?
En sjuklig handlings mord emot sig själv.
Jag mycket tänkt, jag till exempel tänkt
att intet högre finnes än förnuftet.
Den tanken jag som mången övergivit
och flytt till tron, sagt där det högsta finns. —
Och medan jag i tysta böner ligger
vid Kristi kors, så somnar jag och drömmer
om sköna kvinnor, guld och glada lag.
Ha! sällsamt huru fantasin dock flyger,
den gycklaren, och visar oss att allt
ett narrverk är. Och själva handlingen,
vad är den? En tilläpbad fantasi.
En ny gestalt uti det fastlagsspel,
det brokiga, som heter livet eller,

med litet längre titel, mänsklighetens
utveckling till lycksalighet. Jag suttit
och målat mången tavla därifrån.
Det var min roll tills nu. Nu kommer där
en skurk och stör mig. Vad är mer naturligt
än att jag stöter honom i kulissen?
Det är en ursäkt dock som är för vanlig,
för platt. Ack, verklighetens värld är full
av bara platthet; skall man handla där,
så bli motiverna de gamla kända,
slutledningarna likaså. —
På sned är världens anlete och växer
på nytt på samma gamla sätt på sned.
Vad som var gott för några tusen år,
vad som var ont, anses så nästan än.
Väl pågår allt från tidens början dock
en sammansvärjning mot det evigt lika
och enahanda; jämt uppträda män,
som stämplas såsom rackare och bovar
för det de sökt att svänga om etiken
i stort, allt från sin urgrund. Jämte dem
finns andra dock som lyckats, stora kungar,
som mördat uti gross, bankirer fina
som stulit uti stort, och filosofer,
som ljugit i systemer. Hyggligt folk
i sanning, fast misskände av partier.
Jag vet det finns ett ont, jag känner ju

att själv jag ämnar nu ett brott begå,
ett avbrott uti alltets jämna gång,
och därför darrar jag. Allt kallas ont,
som gör en ont; men är min darning över
och lyckas handlingen, så blir det onda
ett gott, och får jag samvetskval däröver,
så blir det åter ont. Så växlar hemskt
i världen livets ljuvt violblå färg —
och dock är nattvioln så ljuv en blomma.
Jag mycket älskat denna lilla blomma
och ämnar skriva en roman om den,
där hela handlingen sig vände blott
omkring en blomma, och där blomman vore
hjältinnan uti stycket, människorna
bisaker blott. En underbar intrig
och vackra ord — och under allt en tanke,
lösaktig, djurisk som en Messalinas.
Det vore ett problem; nå väl, låt se,
blott denna sak är över, skall jag börja
ta hand därom — men nu är giftet färdigt.

.....
.....

O vart är du flyktad . . .

O, vart är du flyktad
sångens genius, säg?
Var så hastigt lyktad
väl den ljusa väg,
där du med mig gick
älskad än som ingen,
färgers spel på vingen,
solen i din blick.

Inga toner äger
jag i lyran kvar.
Tungt blott minnet väger
av vad förr jag var . . .

En sorgsen sorgsen sakta musik

En sorgsen sorgsen sakta musik
igenom mitt väsen klingar
och hemlighetsfull min sångmö står
med sänkta vilande vingar.

Vad gör dig tyst o min sångmö så?
Väl vet jag på vad du tänker
på skälmska löjen och ögon blå
där i blixten en stjärnelid blänker.

På dem vi tänka: en sakta musik
genom jord och himmel hörs klinga
vi lyssna, vi drömma, vi gråta, vi le
och våga en ton ej bringa.

1862

Jag midnattens barn

Jag midnattens barn, jag arma barn!
Varför har jag födder blivit?
På stormande våg åt det bristande flarn
mer lycka har Herran givit.
Ty jag lyckan haft och jag har den förstört,
jag har bett till Gud och han har mig hört
och jag honom förglömde
och han mig fördömde,
men ner ej i jordens djup mig gömde.
O Gud, min Gud giv mig nåd.
O Gud, min Gud giv mig råd
för Jesu Kristi skull
för Jesu Kristi skull.

Du skall ej mig lämna i djävulens våld
fast nu han mig hårt tillknutit.
Du skall mig ej låta till honom bli såld,
ditt blod har för mig ju ock flutit.
Du helige Gud, rättfärdige Gud!
Du är icke stor blott i åskans ljud
och i daggen som glimmar
och i strålen som strimmar

milt fram mellan molnen i morgonens timmar.

O Gud, min Gud giv mig nåd!

O Gud, min Gud giv mig råd

för Jesu Kristi skull

för Jesu Kristi skull.

1862

Tomma händer

Tomma händer

mörka stränder

sorgsen våg och tyst.

Varfrån komma

ord som blomma?

Döden allt ju kysst.

1863

På moln stod du!

På moln stod du! Jord voro dina fötter och din
tanke räckte upp till Gud!

Dina ögon slog du upp och var atom i ditt sinne
var en skapelse.

Du sträckte ut din hand och sade: vad är du? och
det var luft.

Och din ande gick ut och du såg stjärnor och solar
fara förbi som moln

och du ropade: himmelen stod under Guds fötter.

Och därovan var mörker dit ingen hann och du
visste din moders liv och du önskade en
kvinna.

Och en poppel stod grön i det innersta av ditt öga
och din storhet försvann och du låg som en tår
på din egen fot i din egen glans
och molnet var försvunnet.

Ur sorgespelet Daniel Hjort

DANIEL HJORT:

Fly, fly, du kärlek, du min sista dröm!
Du blev det bittraste av allt det bittra
uti min levnad! Varför blev just jag
en hemlös, vilsekommen gäst i världen,
ett hittebarn förutan namn och far?
Sin rot har minsta blomman, havets våg
ger upphov åt en annan, mossan har
en gravsten dock att växa på, den fånge
som dog i natt, han hade dock engång
ett liv att leva för. Vad äger jag?

.....

»Jag har den fackla som ditt dunkla öde
i blodrött sken skall lysa upp», så föllo
ju hennes ord. Jag hör dem än, jag hört dem
igenom sömnlös natt och dagens vimmel.
Du öde, skall ditt dok du äntligen
för mig upplyfta! Fader, moder, hem!
Vad ljuva ord! Jag sagt dem aldrig förr.
Är det en dröm, en dröm som gäckar mig!

Min hela själ är väntan, mina sinnen
försmält uti ett enda: hörseln. Hör jag
ej steg, ej röster här . . .

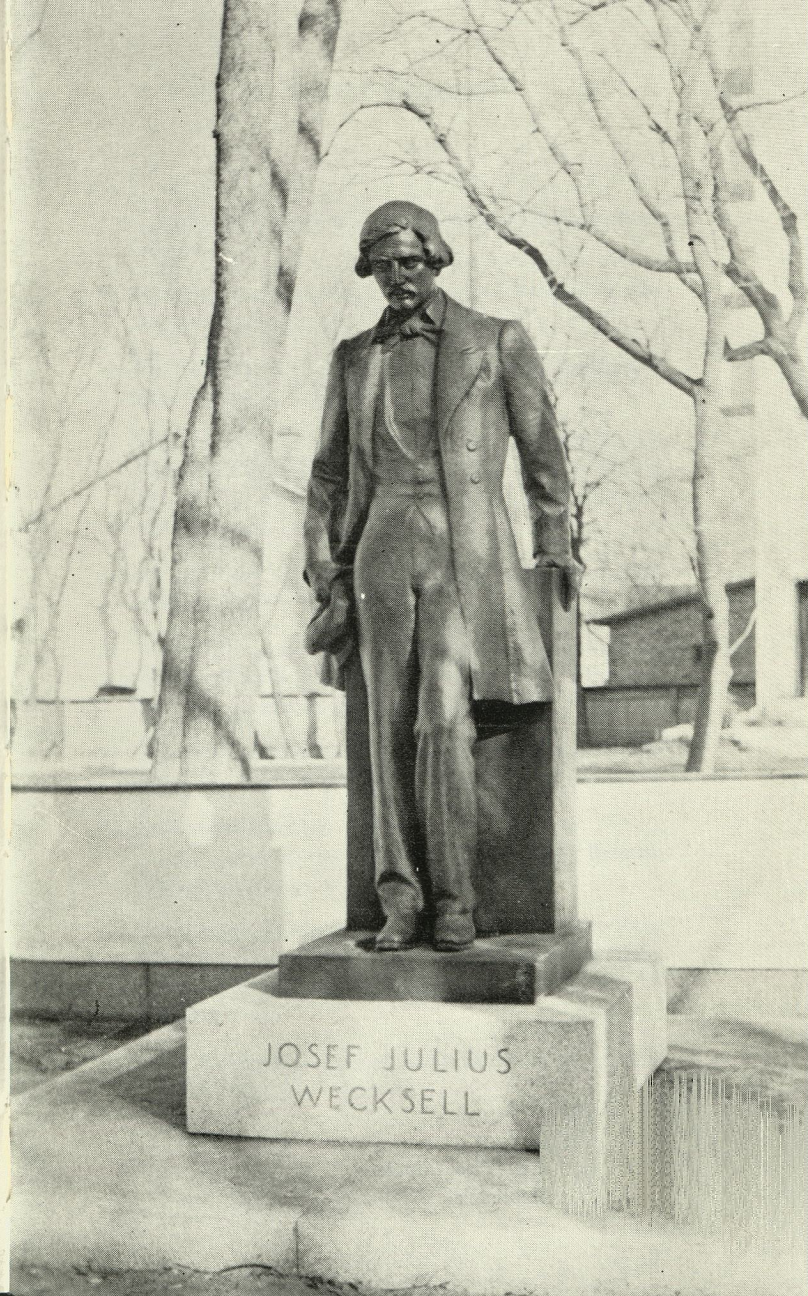
Du frågar om mitt mod. Ej mod behövs
där ingen strid i fråga komma kan.

Du ser framför dig här ett hjärta blott
som ingen ömhet, ingen vänskap känt,
som törstat, törstat hela livet efter
en droppe kärlek och den aldrig nått,
som likt en fågelunge, ensam lämnad
uppå en öde klippa uti havet
i gränslös evig ensamhet förtvinar.

Du talte om min faders grav, var är den?
Om under klippors valv och jordens grund
han låg fördold, jag sprängde dem och värmdo
det döda hjärtat med mitt liv till liv!

Slutorden i Daniel Hjort:

Du evige! Behöves då allt
på vilket världen vilar, kärlek, trohet
och plikt och ära, svikta skall som rö
och tusen hjärtan brista, för att världen
skall skuffas fram en tumsbredd på sin väg!

BILDFÖRTECKNING

Titelplansch: J.J. Wecksell det första studentåret. Efter litografi.

1. Skaldens mor, Sofia Ulrika Björkelund. Fotografi i Åbo Akademis bildsamlingar.
2. Skaldens far, hattmakare Johan Wecksell. Fotografi i Åbo Akademis bildsamlingar.
3. Fiskarhamnen i Åbo med gymnasiehuset närmast ån och Vårdberget med Observatoriet i bakgrunden. Ur Vyer af Åbo, teckn. och litogr. af J. Reinberg. 1852. Finlands Nationalmuseum.
4. J.J. Wecksell som gymnasist. Porträtt i olja av Fredrik Ahlstedt. Tillhör Åbo nation.
5. Wecksellska gården vid Nylandsgatan 5. Akvarell utförd av Fredrik Ahlstedt vid 15 års ålder. Privatägo. Fotografi i Finlands Nationalmuseum.
6. Åbo slott. Oljemålning på duk signerad B.O. Boijer 1866. Åbo stads historiska museum.
7. Kaisaniemi vårdshus. Litografi ur Helsingfors Album, en samling af 30 vyer, utgiven av Liewendal. Finlands Nationalmuseum.
8. Nya Teatern i Helsingfors, där sorgspelet Daniel Hjort första gången gick över scenen den 26 november 1862. Bilden efter ett träsnitt i Illustrerad Tidning den 15 december 1860.
9. Ur manuskriptet till Daniel Hjort. Skala 10:11. Svenska Litteratursällskapet i Finland.

10. Handskriften till Jag midnattens barn. Skala 6: 5. Enligt Wecksells ursprungliga text. Den hittills tryckta versionen av dikten publicerades första gången i Samlade dikter år 1868, utg. av Odo Morannel Reuter och Karl Viktor Bremer. Universitetsbiblioteket i Helsingfors.
11. Valda ungdomsdikter 1860.
12. Första upplagan av Daniel Hjort år 1863.
13. Wecksells staty av Yrjö Liipola, avtäcktt 1936 invid Åbo Akademis bibliotek.

KÄLLOR

- Albin Lönnbeck*: Wecksells skaldskap i Album utgifvet af Nylänningar VIII.
- Emil Nervander*: Från J. J. Wecksells gymnasist- och studentår i Blad ur Finlands kulturhistoria. 1900.
- Arvid Mörne*: Josef Julius Wecksell. 1909.
- Arvid Mörne*: Nya Wecksellstudier. 1920.
- Gunnar Castrén*: Inledning till femte upplagan av Wecksells Samlade Dikter. 1919.
- Svante Dablström*: Josef Julius Wecksell och Åbo. Särtryck ur Å.U. 1938.
- Helmer Tegengren*: Bildkonst och drama, en Wecksell-studie i Acta Academiae Aboensis XII, 2. 1939.